

अथ पुनश्चिराजयोगकारिकाह - तदसम्बन्धि शुभानां च तथा पुनः संयुजाम् ।
 शुभानां कु समवेन संयोगो योगकारिणाम् ॥
 अन्वयः - तदसम्बन्धि शुभानां कुकिषु तथा पुनः
 असंयुजां योगकारिणां शुभानां कु कुकिषु यदि संयोगः
 तदा समवेन तथा ॥

संस्कृत - तदसम्बन्धीति - तथा च तदसम्बन्धि
 शुभानां (तत् तस्या राजयोगकारकमहाणां सम्बन्धिः
 सहावस्थाना कि सम्बन्धि-यत्तु रत्यान्तर्गतसम्बन्धि विषिष्ट
 ये शुभमहादेष्टेभ्यः) राजयोगकारक सम्बन्धि शुभमहाणां
 पुनः असंयुजां सम्बन्धरहिनीनां, योगकारिणां योग
 संपादयितृणां, शुभानां शुभमहाणां कु संयोगः द्वान्द्व-
 शा संयोगः समवेन फलं प्रथमतीति पूर्वशरीरेन सम्बन्धः
 स्वभावायः योगकारकमहाणां महादशासु तत् सम्बन्धि-
 शुभमहाणामन्तर्दशासु तथा योगकारकमहाणां महादशासु
 तदसम्बन्धि शुभमहाणामन्तर्दशासु मरमम इषेण फलं
 फलमत्र इति भावः ॥

दीमदुरी - उपरोक्त योगकारक की महादशा में
 शुभ की अन्तर्दशा आने पर राजयोग के फलों में और वृद्धि
 हो जाती है । परन्तु असम्बन्धी शुभ से योगकारक का
 सामान्य भाव है अर्थात् योगकारक की महादशा में असम्बन्धी
 शुभ की अन्तर्दशा हो अथवा असम्बन्धी शुभ की महादशा में
 योगकारक की अन्तर्दशा हो, तो सामान्य शुभ से कुछ ही
 अधिक शुभफल होगा ।

विमर्श - योगकारक जितने गहर हैं, उसके सम्बन्धी
 शुभ ग्रहों की अन्तर्दशा में राजयोग का फल मिलता है, जबकि
 राजयोग कारक ग्रहों से सम्बन्धन रखने वाले ग्रहों की अन्त-
 र्दशा में सामान्य फल ही होता है ।

अथ शुभदशायां योगकारकाणां फल विशेषताग्रह -
 शुभस्थास्य प्रसक्तस्य दशायां योगकारका
 स्वमुक्तिं प्रयच्छन्ति कुत्रचिद्योगजं फलम् ।
 अन्वयः - प्रसक्तस्य अस्य शुभस्य दशायां
 योगकारकाः स्वमुक्तिं योजजं फलं कुत्रचित् प्रयच्छन्ति
 संस्कृत - शुभस्थास्येति - सम्बन्धविधिवत्स्य

प्रसक्तस्य अस्य योगकारकस्य शुभस्य शुभग्रहस्य
 दशायां महादशायां योगकारकाः योगकारक ग्रहाः
 स्वमुक्तिं निजान्तर्दशासु कुत्रचित् कदाचित् योजजं
 शक्योभसमुत्पन्नं फलं प्रयच्छति ददाति । अत्रात्रायोग
 विद्यते अतः दशाधिपति सम्बन्धत्वेन तु शुभग्रहस्य
 अन्तर्दशायां योजजं फलं यथा सम्भवति तथैव फलं
 सम्बन्धयद्वित शुभग्रहस्य अन्तर्दशायां सम्भवति ।

क्षेमदूरी - सम्बन्धी शुभ ग्रह की महादशा
 योगकारक की अन्तर्दशा में कदाचित् कहीं कभी योग
 फल हो जाता है ।

विमर्श - किसी भी शुभ ग्रह की महादशा
 में जब भी योगकारक ग्रह की अन्तर्दशा आती है,
 तब योगफल प्राप्त होने की सम्भावना अवश्य
 रहती है । व्यवहार में भी योगकारक ग्रह अपनी
 अन्तर्दशा कुद् में कुद् में शुभफल दे देते हैं ।

डॉ० सुखिंदर कुमार
 सहाय प्राचार्य (ज्योतिष)
 शं० उ० सं० महावि० सुयसेना,
 पूर्णियाँ ।

वस्तुनिष्ठप्रश्नाः

शास्त्री-1, D

30.08.20
3

(1) तेजोमुक्ता मुक्ता कुत्र ?

उत्तरम् - पारशवदेशे ।

(2) सूक्ष्मतमा मुक्ता कुत्र भवन्ति ?

उत्तरम् - पाण्ड्यदेशे ।

(3) जर्जरा मुक्ता कुत्र भवन्ति ?

उत्तरम् - हिमदेशे ।

(4) चन्द्रकान्तायाः मुक्तायाः देवता कः ?

उत्तरम् - इन्द्रः ।

(5) हरितालतुन्ध्रायाः मुक्तायाः देवता कः ?

उत्तरम् - वरुणः ।

(6) कृष्णवर्णायाः मुक्तायाः देवः ?

उत्तरम् - यमः ।

(7) रक्तवर्णायाः मुक्तायाः को देवः ?

उत्तरम् - वायुः ।

(8) कमलवर्णायाः मुक्तायाः देवता कः ?

उत्तरम् - अग्निः ।

(9) धूमरहितवर्णायाः मुक्तायाः देवता ?

उत्तरम् - अग्निः ।

(10) सार्धतिस्रमुक्तापरिमितायाः मुक्तायाः ~~को देवता~~ मूल्यं भवति

उत्तरम् - ~~अग्निः~~ सप्ततिकर्षापरः ।

(11) तिस्रमुक्तापरिमितायाः मुक्तायाः मूल्यं भवति -

उत्तरम् - पञ्चाशत् ।

(12) ज्योत्स्नामुक्तायाः मूल्यं भवति -

उत्तरम् - द्वादशं रूप्यकाणि ।

डॉ० सुद्विपर कुमार
सहा० प्राध्यापक (ज्योतिष)
रा० 30 सं० महाराष्ट्र संस्कृत संस्थान
पूरिगाँव ।